

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תקכ"ב

בסעודת שלישית פרשת מטות תשס"ח לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

והוא לא רק קרבן אחד, אלא כל היום כולו הוא מקריב עצמו מחדש לה'. והוא תכלית בריאת האדם בעולם, שיהא כל יומו קדוש לה', ולהקריב עצמו לקרבן לה'. - אמנם כאשר נכשל האדם בחטא, ולא הקריב את נפשו ורצונו לה', אז יש להשלים זאת בהקרבת קרבן בהמה, לתקן מה שנחסר בהקרבת עצמותו לקרבן. והוא שאמר הכתוב, אדם כי יקריב מכס קרבן לה', תכלית עבודת האדם הוא, להקריב מכס דייקא קרבן לה', לזבח את יצרו ונפשו ורצונו עבור ה' כל רגע מימי חיותו. אבל אם נכשל ונפגם הקרבן של עצמו, אז מן הבהמה מן הבקר ומון הצאן תקריבו את קרבנכם, להשלים בזה קרבנכם, מה שהיה ראוי הוא עצמו להיות קרבן לה'.

והנה יוצאי המלחמה היו צדיקים גמורים, כמו שצוה ה', החלצו מאתכם אנשים לצבא (לא-ג), וברש"י אנשים, צדיקים ע"כ. וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה (לא-ה), שבהרו מאלופי ישראל אנשים כאלו שמוסרים את נפשם תמיד לה'. וככה התנהגו בהמלחמה בקדושה נפלאה ופרישות יתירה, שהוצרכו ליטול מהם התכשיטין, ובכל דא חס לן למתלי עינן בן, ולא אסתכלון בחדא מינהון (תרגום יונתן לא-ו). ולכן כאשר חשד אותם משה, שמא חזרו לקלוקלם, השיבו לו, שלא נפקד מהם איש לעבירה, ונקרב קרבן ה', אנו הקרבנו עצמינו לקרבן, אשר זהו קרבן לה', אדם כי יקריב מכס דייקא קרבן לה'.

ועל זה שאל אותם משה, אם כן כפרה למה, אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו, מידי הרהור לא יצאנו. ולכאורה יש להבין, אם הרהור לא היו עבירה, אם כן כפרה למה, ואם גם בהרהור יש פגם עבירה, איך אמרו מידי עבירה יצאנו, הא גם הרהור הוא עבירה, ויותר יוצדק לומר, אם מידי 'מעשה' יצאנו מידי הרהור לא יצאנו, והם אמרו שגם מידי עבירה יצאו. - עוד יש לדקדק, במה שלקח משה ואלעזר הכהן את כלי הזהב מהם לקרבן, ויביאו אותו אל אוהל מועד, זכרון לבני ישראל לפני ה' (לא-ג). דבשלמא אם היה זה קרבן תודה על מה שלא נפקד ממנו איש, שפיר מובן שנתנוהו ליכרון לבני ישראל, אבל אם זה קרבן לכפר על הרהור לב, לשמחה מה זו עושה, להיות החטא ליכרון. ונראה כי צדיקים קדושים כאלו גם מידי הרהור עבירה יצאו, וקיימו לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם עד קצה האחרון, וכוונה אחרת טמונה בתשובתם למשה רבינו. ומתחלה נבאר מה שאמרו ונקרב את קרבן ה', דלכאורה הו' להו למימר ונקרב קרבן לה', ולמה קראוהו את קרבן ה'.

ונראה דאיתא בגמרא (חולין ס:) רבי שמעון בן פיז אמר, כתיב (בראשית טו-) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים [דמשמע שניהם גדולים], וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן. אמרה ירח לפני הקב"ה, רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אמר לה לכו ומעטי את עצמך. אמרה לפני רבש"ע הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעטי את עצמי. אמר לה לכו ומשול ביום ובלילה [נחמה היא]. אמרה ליה מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני [נר בצהרים אינו מאיר]. אמר לה זיל לימנו בך ישראל ימים ושנים. אמרה ליה יומא [חמה] נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא דכתיב והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים. זיל ליקרו צדיקי בשמיך, יעקב הקטן, שמואל הקטן, דוד הקטן. חזייה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח ע"כ. והיא פליאה, הלא צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, ובוודאי שהצדק עם ה', ואיך יתכן שיעטרך כביכול ה' כפרה על מה שעשה.

ונראה דאיתא בירושלמי (שקלים ג-) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שצריך אדם לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, בתורה דכתיב (מכדבר לב-כ) והייתם נקיים מזה ומישראל, נביאים דכתיב (יהושע ככ-כב) א-ל אלקים ה' הוא יודע וישראל הוא ידע, ובכתובים דכתיב (משלי ג-) ומצא חן וישלל טוב בעיני אלקים ואדם ע"כ. ומעתה בודאי אשר כל מה שה' עושה, הכל הוא בתום ויושר, ואין בו עקש ופגלנות, הן מה שמתחלה בראם שניהם שוין, והן אחר שאמר להלבנה לכו ומעטי, הרי זה שורת הדין, וכמו שהשיב ה' להלבנה לבאר ולפרש לה מעשיו. ואם כי הלבנה השיבה עליה ולא הבינה דרכי ה', הרי זו חסרון מצדה, שאין לה דעת ותבונה להשיג מעשי ה', אבל הדבר שעשה ה' היא היא

ויאמרו אל משה, עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בדינו, ולא נפקד ממנו איש, ונקרב את קרבן ה' (לא-ט). ובגמרא (שבת סד.) אמר להן משה, שמא חזרתם לקלוקלכם הראשון [של מעשה שטים לינות אל בנות מואב, שמא כך עשיתם במדין, לכך אתם צריכין קרבן]. אמרו לו, לא נפקד ממנו איש [לא נחסר מדת יהודית]. אמר להם אם כן כפרה למה, אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו, מידי ונקרב את קרבן ה' ע"כ.

והנה פשוטו של מקרא, לא נפקד ממנו איש, שלא איקטול אפילו חד מישראל (יבמות סא.), ובגמרא כאן משמע שלא נפקדו לעבירה. ונראה דשני הפירושים הללו עולים בקנה אחד, והכתוב אומר, כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחניך קדוש, ולא יראה בך [הקב"ה], ערות דבר, ושב מאחריך (דברים כג-ט), הרי דהא דהקב"ה מציל במלחמה הוא רק כאשר אין בהם ערות דבר, ואם לא, אז הוא שב מאחריך. ומבואר ברמב"ם (ה' מלכים יט-ו) כל הנלחם וכו' ותהיה כוונתו לקדש לה' בלבד, מובטח לו שלא ימצא לו שום נזק ולא תגיעהו רעה וכו' ע"ש. ולכן כאשר אמר להם משה, שמא חזרתם לקלוקלכם הראשון, אמרו לו, לא נפקד ממנו איש, שלא איקטול אפילו אחד מהם, ואם היה בהם חטא של ערות דבר, לא יתכן שמירה כזו במלחמה שלא ימות גם אחד, ועל כרחק שלא נחסר מהם אפילו אחד לעבירה.

ומה שדקדקו לומר ונקרב את קרבן ה' דייקא, כתב בחתם סופר (קנה). לפרש, שאמרו כי לא צריכין להקריב קרבן תודה על חסדו ונפלאותיו עמהם להצילם במלחמה מידי חרב, כי אין לך תודה יותר מהקרבת האיש את עצמו לה'. על דרך זובח תודה יבדני דקאי אוזבחי יצרו ומתודה עליו (סנהדרין מג.). וכתיב (ויקרא א-ב) אדם כי יקריב מכס קרבן לה', כי הוא קרבן לה' באמת, אך מן הבקר וגו' תקריבו קרבנכם, ולא קרבן ה'. והכא נמי להיות כי שרי האלפים והמאות שמרו על ידיהם את כל אנשי החיל שלא יבואו לחטוא, אם כן הרי הקריבו אנשים הרבה לה'. ואין צורך לשום תודה. רק מה שמקריבים לכפר, על הרהור, אבל תודה אין צריך. והוא עבדיך נשאו ראש אנשי המלחמה ועל ידי זה לא נפקד ממנו איש לעבירה (שבת סד.), על כן ונקרב את קרבן ה', איש אשר מצא את לבבו נאמן לפני ית"ש, הוא האיש אשר בחר ה' לקרבן תמים ע"כ.

ולבאר הדברים ביתר ביאור, כי הנה אנו מצויים למסור נפשינו עבור ה', כמו שאומרים בפרשת קריאת שמע, ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך וגו' (דברים ו-ה), אפילו נוטל את נפשך (ברכות סא.). וכאשר עומד האדם בנסיון זה של קידוש השם, הוא מקריב את נפשו קרבן לה', וכמו שצחק אבינו שהקריב עצמו לעולה תמימה. אבל באמת כלול במצוה זו עוד ענין של מסירת נפש לה' בחיים חיותו, וכמו שפירש הרמב"ן שם, בכל לבבך, על דעת המדרש (ספרי ואתחנן ו) הלב הנזכר כאן הוא הכח המתאווה, כענין תאות לבו נתת (תהלים כא-ג) ע"כ. ובאבן עזרא פירש זה על ובכל נפשך, היא הרוח שבגוף והיא מתאוה ע"כ. והיינו שיש למסור עבור ה' כל מה שמתאוה בלב, להיות שליט ברוחו, לכוף יצרו עבור ה'.

ודבר זה נכלל במסירת נפש, שמוסר תאותו וזהו נפשו וחיותו עבור ה', וכמו שנאמר (איוב ו-יא) מה כחי כי איחל, ומה קצי כי אאריך נפשי, ופירש רש"י, נפשי הוא יצר תאות אדם, כמו אם יש את נפשכם (בראשית כה-ג). כי זהו החשיבות של אדם חי, שיש לו רצונות שונות, ומתאוה לנוחיות וקורת רוח שהנפש נהנה ממנו. וכאשר חסר להאדם כח הרצון, ואין לו שום דומם, ואין שום חשיבות לחיותו. ומי שמבטל רצונו מפני רצון אביו שבשמים, ואין לו שום רצון אחר חוץ מרצון ה', והוא כופה כל תאותיו שלא לילך אחריהם, אלא כל ישעו וחפצו לעשות רצון ה', הוא מוסר בזה נפשו לה'. והוא מצות ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך (כפירוש הרמב"ן) ובכל נפשך (כפירוש האבן עזרא). וברש"ם כתב, דלכן דרשו ובכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך, כי למסור כל רצונותיו, הרי זה נכלל כבר בכלל לבבך.

ואם כן האדם שזכה להיות צדיק בכל מעשיו, הוא בעצמו קרבן עולה לה', שהרי הקריב כל נפשו ורצונו ותאותו עבור ה', אשר זהו קרבן, להקריב חיותו לה'.

הדרך הישרה, ואין להשיב. אבל בהיות כי מצוה על האדם להיות נקי מהרהור של אחרים, גם כאשר הוא זכאי באמת לאמיתו נגד ה', לא די בזה, אלא יש לו לקיים והייתם נקיים מזה ומישראל. לכן הקב"ה ששומר תורתו (ירושלמי ראש השנה א-ג), בגודל צדקתו וישרותו רצה להיות נקי גם נגד הלבנה, ואם הדומם הזה לא מבין דרכיו, ויש לו קושי על דרכי ה', ואי אפשר לו להקב"ה להסביר לה מעשיו, שתתיישב דעתה עליה, אמרה ה' הביאו עלי כפרה על שמיעמתי הירח.

וכמו כן נימא, כי אנשי הצבא הללו היו צדיקים גמורים, ולא נכשלו אפילו בהרהור חטא, אבל בהיות שזהו מדריגה נשגבה, והמון בית ישראל לא יאמינו שהשיגו למדריגה זו, כי לא יתכן במלחמה, שהיו מקשטין עצמן, ודרך בני אדם לירד ממעלתם בהיותם בבית, שלא יבואו לידי חטא או הרהור חטא, והא ראייה שהיה התורה תורה ופית תואר במלחמה מטעם זה. וכאשר יראו שאנשי הצבא אין מביאין שום כפרה על חטאם, יחשדו אותם על זה, על כן כדי לקיים והייתם נקיים מזה ומישראל, הביאו קרבן לכפר.

וזהו שאמרו למשה, אם מידי עבירה יצאנו, הן במעשה והן בהרהור, ועבדיך נשאו את ראשי אנשי המלחמה אשר בדינו, שגם במוח שבראש לא נפקד מאתנו איש לעבירה, אבל מידי הרהור של אחרים לא יצאנו, שיההרו עלינו, על מה שאחר המלחמה לא הבאנו שום קרבן לכפר עלינו, לכן ונקרב את קרבן ה', הנו מביאים קרבן, דוגמת קרבן ה' בשעיר ראש חודש, שבא גם כן לכפרה, ולא על חטא, כי הקב"ה צדיק בכל דרכיו, אלא להיות נקי גם מהלבנה דלא מייתבא דעתיה, כן על אופן הזה גם אנו מביאים קרבן לכפר, להיות נקיים מהרהור של אחרים. – וכאשר שמע זאת משה, הכניס קרבנם לאהל מועד, להיות לזכרון גודל צדקתם, שלא נכשלו אפילו בהרהור עבירה, ורק להיות נקיים 'מבני ישראל' הביאו את קרבנם, ותהיה זאת לזכרון 'לבני ישראל' לפני ה'.

והנה ה' אמר למשה, נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, אחר תאסף אל עמך (א-ג). ויש להבין למה תיאר מיתתו במלים אלו של 'תאסף אל עמך'. ומה גם שבמיתתו יאסף מעמיו ולא אל עמיו. ובפשוטו נראה דאיתא בתקוני זוהר הק' (ק"ב) אשרי העם שככה לו (תהלים קמ"ט-ט), בגמטריא משי"ה, דעליה אתמר דור הולך ודור בא, ולית דור פחות משישים רבוא, ואתפשטותיה דמשה הוא בכל דרי אודרא, בכל צדיק והכנס דמתעסק באורייתא, עד שתין רבוא וכו' ע"ש. ובאור החיים הק' פירש, ואתה תצוה את בני ישראל (שמות כ"ג), כי כל תלמיד חכם יש לו ניצוץ מנשמת משה, כי הוא זה המדבר בבחינת נפש הלוטמת בתורה. והוא אומרו ואתה תצוה, על דרך אומרו (תהלים צ"א) כי מלאכיו יצוה לך, שהוא לשון צוותא, ליווי לאישי ישראל הנכבדים ע"ש.

ויש לומר עוד, כי אלמלי זכו ישראל לתקן הכל, והיה נגמר אז כל התקונים, להיות ראוי לעולם התיקון, בתחיית המתים וביאת מלך המשיח, אז גם משה היה ראוי לעלות עמהם ביחד לארץ ישראל, כמו שיהיה לעתיד. ובמלחמת מדין היה הזמן גרמא להיות אתערותא דלתתא, להעביר את טומאת מדין מלמטה, ולעורר בזה אתערותא דלעילא, שרוח הטומאה יעביר מן הארץ, כמו שיהיה לעתיד. ועל כן לא אמר ה' בלשון ברור, שימות משה במדבר, אלא לישנא דמשמע לתרי אנפין, אחר תאסף אל עמך, שיכולין לפרשו שלא יתפרד מהם להשאיר במדבר, אלא יאסף עמהם יחד, כי דבר זה תלוי אם יזכו במלחמה זו להמשיך העולם התיקון.

והנה אנשי הצבא הללו היו צדיקים וקדושים, אשר ראוי היה שעל ידיהם ימשיכו העולם התיקון, אבל לא זכו לזה במעשיהם. והענין נראה על פי מה שכתב בנועם אלימלך (פ' שמות) לפרש הכתוב, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך (ה-ג). וזה לשון קדשו, דהנה אנחנו בגלות המר הזה אשר בצרותינו לו צר, וגלתה השכינה עמנו, אין לנו לדאוג ולהתאונן אלא על גלות השכינה, ולא לחשוב כלל על צרותינו, כי אם על צער וגלות השכינה, ואילו היה מגמותנו וצערנו רק על צער השכינה ולא על צערנו, בוודאי היינו נגאלים מיד. אך כי בשר אנחנו ובלתי אפשר לנו לסבול צרותינו ומכאובינו, לכן ארכו לנו הימים בעוה"ר הגלות המר, מחמת שאנו מושתתפים צערנו עם צער השכינה, ואנו חוששים על צערנו, ואילו היה צדיק אחד כנ"ל, היה מציל את כל העולם כולו מן הגלות. וזה שאמר משה רבינו ע"ה, ומאז באתי לדבר בשמך, פירוש כל דיבורי לא היה רק בעבור שמך הגדול והקדוש שהוא בגלות, ולא בשביל גלותינו וכו', ומן הראוי היה שיגאלו ישראל מיד, ומדוע לא הצל לא הצלת עכ"ל.

וראיני בחידושי תורה מהר"י ט"ב (פ' מטות תש"ז) שכתב, שמעתי מזקן אחד שעמד שם בשעת מעשה אצל אא"ז זה"ה הישמח משה, והמעשה היה בהושענא רבה שעמד לפני ארון הקודש פתח ואמר, רבש"ע אם תחשוב שמה שאני מתפלל כל כך על הגאולה, הוא מפני טובתי, הרי אני מקבל עלי שלא יהיה לי שום

חלק בהגאולה שלימה, רק שיהיה הדבר ויתרבה הכבוד שמים. ואם תחשוב שעל כל פנים אני מצפה שיהיה לי חלק לעולם הבא, הרי גם זה אני מקבל עלי שאפילו אם ארד לשאול תחתית ולנצח נצחים לא אראה שום אור, אף על פי כן אני רוצה בדבר, רק שיתגדל ויתקדש שמה רבה מיד. וזה הזקן עמד שם באותו המעשה, ודבר זה הוא למעלה מהשגתנו איך שאפשר לאיש לסלק עצמו לגמרי כל כך, ויכוין רק בשביל כבוד שמים.

והביא דברי רבינו בעל נועם אלימלך הנ"ל, וסיים עלה, דלכאורה מעובדא זו נראה שיש מציאות כזה, שהצדיק יסלק את הנאתו והרגשתו, ולא יתכוון רק בשביל כבוד שמים לבד. ואפשר שיש חילוק, דלסלק הנאת עצמו, זה אפשר כנ"ל. אבל לסלק כל צער של הכלל וכמו שכתב שם בנועם אלימלך בלשון רבים 'צערנו', זה אי אפשר שלא להרגיש בצער ישראל, ובה הבחינה לא היה רק משה רבינו בלבד, שהוא היה יכול לסלק הרגשת הכלל ישראל גם כן ולא לכוון רק בשביל כבוד שמים בלבד, אבל צדיקים אחרים לא היה בכוחם כל כך לסלק גם את טובת כלל ישראל מלפני עיניהם, דכולי האי אי אפשר להפשיט עצמו מכל מין הרגשה גשמיות, ואם היה צדיק אחד בדור שיהיה בבחינה זו, היה יכול להביא את הגאולה השלימה ע"כ.

ומעשה יש לומר, דזהו שאמר משה אל העם, 'החלצו מאתכם אנשים', לסלק ולחליץ עצמם גם מהצער הנוגע להכלל ישראל, שיפשוטו עצמם מלהרגיש גם הצער של הכלל ישראל, ויהיו על מדין רק לתת נקמת ה' במדין, לכיון רק בלתי לה' לבדו. – אמנם זהו מדריגה נפלאה שלא זכו ליה גם אנשי דור המדבר, בלתי משה לבדו. ועל כן אמר הכתוב, אנשי הצבא בזו איש לו (א-ג), מה שנוגע לו לעצמו היו יכולין להבנות, ולהפקיר את עצמם כליל עבור כבוד ה', אך רק מה שנוגע לו, אבל הנוגע להרגשת הכלל ישראל לא יכלו לסלק מעצמם, ולכן לא המשיכו במלחמה זו שיהיה העולם התיקון.

ואולי מהאי טעמא בעקבתא דמשיחא הקיל ה' לנו מהנגישות והשמדות שהיו בימי קדם, וגם הנוחיות של סדרי החיים התעלו פי כמה על העניות שהיתה שוררת בבתי ישראל בימי קדם, שלא היה לפעמים לחם לפי הסף. והוא כדי שהציפוי לקראת הגאולה, תוכל להיות לשם שמים עבור צער השכינה. כי בזמן שהצרות ורעות הוא מנת חיינו, קשה לכיון ולבקש עבור כבוד ה', כי איכא גם הנאת הגוף יחד עם השתוקקותו, אבל כאשר מרחיב ה' לנו את גבולנו, אז מתברר כי החכיון להגאולה הוא רק לכבוד שמים.

והנה מה שאמרו אנשי המלחמה, 'מידי' עבירה יצאנו, פירשו המפרשים כי כל החטאים יש להם ידות המביאים אותו לידי חטא, וכמו ידות הכלים, שעל ידם נמשך אחריו הכלי, וכמו כן הוא בהחטא, וצדיקים הללו גם 'מידי' עבירה יצאו. – והוא מוסר השכל לכל אחד מאתנו להבין ולהשכיל, כאשר רואים בחורי ישראל שנתקלקלו ונתרדדו להשליך מעצמם עול התורה, והם מתגלגלים בחוצות העיר בלי תורה וכלי אנושיות, והם לא מן השמים ולא מן הארץ, אין להם שום סיפוק בחייהם, לא מעניני עולם הזה, וכל שכן מעניני העולם הבא, כל זה לא בא ברגע אחת, אלא מתחילין בדברים קטנים, שמשליכין מעצמם הכובד ראש של יראת שמים, להיות בחור רציני כעומד נגד ה' בכל עת. והיום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר עשה כך, עד שלאט לאט נעשה קל, ומתנהג בכל מעשיו בקלות ראש, ובסופו יוצא לתרבות רעה.

וזה מתחיל מתחלה ברדיפת אחרי תענוגים במאכל ומשתה, להיות זולל וסובא, מינים ממינים שונים, וכל אכילתו הוא באופן מגושם בלי שום רצינות, לאכול סעודתו בלי הבגד עליון והכובע, וכל הדיבורים אחר כך באכילתו הם דברים בטלים מתוך קלות ראש. ושוכחים כי זה השלחן הוא לפני ה', ועכשיו שאין בית המקדש קיים, שלחנו של אדם מכפר עליו (הגיהג' כ"ז), והמאכלים מגשמים אותו יותר. ומשם הוא יוצא לשמוע שירים מאנשים פחותים, שמזמרים אותו גם כן באופן של פריקת עול. ושוב מרבים בשיחה בלילות, ועל ידי זה אין יכולים לעמוד באשמורת הבוקר לתורה, וממילא שוב התפלה הוא בלי חיות וכוונה, וגופא בתר רישא גריר, שכל היום אחריו גם כן לא טוב יותר.

ומי שרוצה לחוס על נפשו, צריך להיות עיניו בראשו, להיות חכם הרואה את הנולד, עכשיו בימי הנעורים יקבל על עצמו עול תורה, למאס כל תענוגי בני אדם, ולהיות לו רק תשוקה אחת להתגדל בתורה, להיות שקוע בלימוד התורה יומם ולילה, ורק על דרך זה יוכל להתגדל ביראת חטא, כי בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ואם אין ראשו שקוע בתורה, מוצא יצרו מקום אצלו ללכדו ברשתו. ויזכור כי כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ונאמנים עלינו דבריהם שסיימו עלה, אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ויבא יום שימצא עצמו מאושר מכל בני חברתו, ועבור כל יום שיהיה עמל בתורה בנערותו, ימצא כנגדו ימים וחדשים של אושר ותענוג, וסוף הכבוד לבא.

על הטוב יזכר ידידנו החשובים שהשמה במעונם שנדבו להוצאת הגליון הזה

הר"ר דוד לייב ברוין נ"ו לרגל הולדת בנו למזל טוב

הר"ר אברהם צבי אדלער נ"ו לרגל הולדת בנו למזל טוב